DOI: [10.32702/2307-2105-2020.7.4](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.4)

УДК 338:336

*Н. А. Ясинська,
д. е. н., доцент, професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування,
Донецький державний університет управління, Маріуполь, Україна
ORCID ID: 0000-0002-4039-9453
Т. М. Соломятник,
студентка магістратури спеціальності "Фінанси, банківська справа та страхування",
Донецький державний університет управління, Маріуполь
ORCID ID: 0000-0001-6948-9148
В. Є. Бурда,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування,
Донецький державний університет управління, Маріуполь, Україна
ORCID ID: 0000-0001-9597-2344*

ІНТЕРАКТИВНІ ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДИТИНИ

*N. Yasynska
Doctor of Economics Sciences, Associate Professor, the Department of Finance,
Accounting and Taxation, Donetsk State University of Management
T. Solomiatnyk
Master student in Finance, Banking and Insurance, Donetsk State University of Management
V. Burda
PhD in Economics, Associate Professor of Finance, Accounting and Taxation,
Donetsk State University of Management*

INTERACTIVE TOOLS FOR CHILD FINANCIAL LITERACY DEVELOPMENT

У статті розглядаються сучасні світові практики розвитку фінансової грамотності дітей, а також інструменти, що наразі застосовуються в Україні. Проаналізована доцільність розвитку фінансової грамотності дітей дошкільного та шкільного віку. Визначені інструменти розвитку фінансової свідомості дитинки шляхом побутових ігор дітей дошкільного та шкільного віку з батьками. З'ясовано, які інтерактивні програми з розвитку фінансової грамотності включені до навчальної програми у шкільних заходах Європи, світу та України. Визначена роль державного та приватного сектору у розвитку фінансової свідомості та грамотності дітей (на прикладі взаємодії з банківських установ з дітьми). Наведено приклади глобальних та національних ініціатив з підвищення фінансової грамотності дітей та молоді. Визначені рекомендації для розробки ефективної системи методів фінансової освіти на базі дитячого садка та школи.

For many children, personal finance is first learned outside the classroom. Whether children realize it or not, their early relationship with money can impact their finances as adults. This is why it's so important for educators and caregivers to help them acquire the knowledge and skills they

need to build healthy financial habits down the road. There are six core financial literacy concepts for children: the essence of money, the money earning, the buying concept, a difference between “needs” and “wants”, controlling of children's finance. Money isn't all about earning and spending. A crucial component is saving, or setting aside money for future expenses. Saving doesn't—and shouldn't—be presented as a chore. To fully participate in society, financial literacy is crucial. People have several financial interactions each day—whether it's earning, spending, or saving money. The earlier someone is exposed to financial topics, the more comfortable and knowledgeable they'll be handling money as an adult. If young children learn how to spend wisely and save with delayed gratification, they will develop planning skills and patience that will assist them in all areas of their lives. On the other hand, living without a proper balance by doing too much of one (spending) and not enough of the other (saving) can lead to negative financial consequences such as overwhelming debt.

The paper examines modern world practices for the development of children's financial literacy, as well as the tools currently used in Ukraine. The expediency of developing financial literacy of preschool and school age children is analyzed. The tools for the development of the child's financial consciousness through household games of preschool and school children with their parents are identified. It was found out which interactive programs for the development of financial literacy are included in the curriculum in school events in Europe, the world and Ukraine. The role of the public and private sector in the development of financial awareness and literacy of children is determined (on the example of interaction with banking institutions with children). Examples of global and national initiatives to improve the financial literacy of children and youth are given. Recommendations for the development of an effective system of methods of financial education on the basis of kindergarten and school are identified.

Ключові слова: фінансова грамотність; інтерактивні інструменти; діти; гроші; заощадження; інвестиції.

Key words: financial literacy; interactive tools; children; money; savings; investments.

Вступ. Підвищення фінансової грамотності громадян України є одним з основних напрямків формування її інвестиційного ресурсу. Фінансова освіта необхідна людині у будь-якому віці. Дітям вона дає перше уявлення про цінність грошей, прищеплює навички планування бюджету і принципів формування заощаджень. Складність проблеми підвищення рівня фінансової грамотності людини диктує необхідність застосування системи інструментів, яка забезпечить комплексний підхід до вирішення цієї проблеми з найбільш раннього періоду соціалізації людини – його дитинства. Ключову роль в цьому відіграють саме інтерактивні методи навчання як найбільш ефективні засоби завоювання інтересу дитини. Світова практика налічує безліч варіантів фінансування впровадження інтерактивних інструментів розвитку фінансової грамотності дитини. Такими інститутами виступають центральні банки, фінансові регулятори та їх аналоги, організації та установи з питань зайнятості населення, міністерства освіти та освітні організації, установи з питань урегулювання боргів, фонди тощо. В Україні такими установами виступають освітні заклади, громадські організації, Міністерство освіти і науки України, Національний банк України, центри зайнятості та батьки. Проте, рівень довіри населення України до вітчизняного фінансового сектору є вкрай низьким, відбувається система зміна інформаційного контенту щодо фінансових продуктів та інструментів, а системна криза в країні у більшості негативно позначається саме на добробуті домогосподарств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед останніх публікацій, які внесли вагомий внесок у вивчення програм інтерактивного навчання фінансовій грамотності дітей, варто виокремити Огляд навчальних програм з питань фінансової грамотності для дітей та підлітків (A review of financial-literacy education programs for children and adolescents), розроблений групою нідерландських дослідників [7]. Актуальність досліджуваної теми підкреслена результатами дослідження «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні», виконаному компанією DAI Global LLC в рамках проєкту Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Трансформація фінансового сектору» [2]. Останнім вітчизняним дослідженням, присвяченим різноманітним методам розвитку фінансової грамотності дитини, є Навчальний посібник «Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?», який є результатом спільної роботи Проєкту USAID «Трансформація фінансового сектору» та Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи» [4]. Проте існує обмежена кількість наукових досліджень щодо результативності наразі чинних інтерактивних інструментів розвитку фінансової грамотності дитини.

Метою дослідження є визначення інтерактивних інструментів підвищення фінансової грамотності дитини з метою їх повноцінної соціалізації та забезпечення економічного добробуту домогосподарств.

Виклад основного матеріалу дослідження. ОЕСР описує поняття «фінансової грамотності» як знання та розуміння фінансових концепцій та ризиків, а також навички, мотивація та впевненість застосовувати такі знання та розуміння для прийняття ефективних рішень у різних фінансових контекстах для поліпшення фінансового добробуту людей та суспільства [8].

За результатами дослідження «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія і фінансове благополуччя в Україні», проведеного за підтримки USAID в червні 2019 року, Україна є на одному рівні з найнижчим значенням серед 30 країн в опитуванні ОЕСР, а саме з індексом Польщі – 55% [2]. Різниця між індексом України та більшістю інших країн-вибірки пояснюється нижчими результатами за індикаторами «ставлення до фінансових питань» і «фінансові знання».

Причину такої ситуації варто шукати в найбільш ранніх етапах знайомства людини з особистими фінансами – у дитинстві, зокрема у дошкільному періоду виховання дитини. Саме у дошкільному віці дитина розпочинає досліджувати власне положення в суспільстві, шукати причинно-наслідкові зв'язки між певними подіями та явищами.

У все більш складному суспільстві фінансова грамотність широко сприймається як невід'ємна частина освіти. Діти та підлітки як громадяни можуть реалізувати свій потенціал у повному обсязі лише в тому випадку, якщо вони мають фінансові повноваження та спроможність. Це узгоджується з розробкою інтерактивних інструментів навчання, які зосереджуються на розвитку активної економічної громадянської позиції дитини.

З'ясовано, що наразі громадяни України дуже цікавляться фінансовою грамотністю та підтримують її. Українці прагнуть вдосконалювати власні знання щодо того, як правильно розпоряджатися коштами та усвідомлюють важливість цих знань для дітей (табл. 1).

Однак громадяни України демонструють полярне ставлення до обговорення фінансових питань: у той час як 40% обговорюють фінансові питання з родичами, 41% взагалі цього не роблять [2].

Таблиця 1.
Ставлення до фінансової грамотності громадян України [2]

Питання	% згоден	% не згоден
Мені цікаво дізнатися більше про те, як краще розпоряджатися своїми фінансами	61 %	15%
Батьки мають навчити дітей розпоряджатися грошима	91%	3%
Дітей мають навчати розпоряджатися своїми грошима в школі	70%	13%

Це важливо, оскільки обговорення з родичами, зокрема дітьми, – основний спосіб формування родинних цілей, планування витрат, отримання мотивації для заощадження та фінансової поради або інформації, що й обумовлює актуальність дослідження ефективних заходів підвищення фінансової грамотності дитини.

У сучасному навчально-виховному процесі переважне місце займають вербальні інструменти взаємодії, недооцінка значення спілкування для розв'язування ключових задач, відсутність цікавих форм та методів організації навчальної діяльності дітей. Тому нагальною потребою сучасної системи освіти є впровадження саме інтерактивних інструментів навчання дітей дошкільного та шкільного віку як найбільш ефективних методів інтелектуального, соціального, духовного розвитку дитини.

Активні інструменти навчання у побуті є найбільш ефективними методами навчання дитини дошкільного віку. Відносно сім'ї, культура фінансової поведінки починається з планування сімейного бюджету і вироблення стратегії реалізації потреб життєвого циклу.

Гарним прикладом «домашнього» навчання фінансової грамотності є спільний поход до магазину. Надаючи дитині кошти на купівлю конкретного предмету, важливо зацентувати важливість зробити розумний вибір покупки. Якщо дитина є доволі дорослою, щоб рахувати гроші, можна дозволити їй зробити транзакцію самостійно [10]. Важливим елементом інтерактивного «домашнього» навчання є встановлення діалогу між батьками та дитиною – необхідно обговорювати, що дитина зробила правильно, і як вона може зробити наступного разу, спираючись на своє рішення.

У даному випадку доречним є обрахунок коефіцієнта ефективності впровадження інтерактивних інструментів розвитку фінансової грамотності дитини на основі фінансових можливостей родини в контексті витрачання домогосподарством коштів.

Таблиця 2.

Коефіцієнт ефективності впровадження інтерактивних інструментів розвитку фінансової грамотності дитини на основі фінансових можливостей родини в Україні

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Загальні доходи за 1 міс. 1-го домогосподарства, грн	3369,8	3708,2	4031,9	4331,0	4470,9	5122,0	6095,0	8013,1	9720,2
Сукупні витрати в середньому за 1 міс. на 1-е домогосподарство, грн.	3073,3	3458,0	3592,1	3820,2	4048,9	4952,0	5720,4	7139,4	8308,6
<i>Коефіцієнт ефективності функціонування домогосподарства</i>	<i>1,10</i>	<i>1,07</i>	<i>1,12</i>	<i>1,13</i>	<i>1,10</i>	<i>1,03</i>	<i>1,07</i>	<i>1,12</i>	<i>1,17</i>
Кількість домогосподарств, тис. од.	17050	17605,5	17617,6	16958,7	17537,2	15074	15033,4	14985,6	14934,9
Середній розмір домогосподарства, ос.	2,59	2,59	2,58	2,58	2,58	2,59	2,58	2,58	2,58
Населення України, тис.од.	45962,9	45778,5	45633,6	45553,0	45426,2	42929,3	42760,5	42584,5	42386,4
Населення України віком 0-17 років, тис. ос.	8081,1	8003,3	7971,6	7990,4	8009,9	7614,7	7614,0	7615,6	7609,3
Загальні доходи населення віком 0-17 років на 1 міс., грн.	1250,03	1426,1	1556,581	1612,37	1726,032	1798,52	2142,83	2819,83	3424,92
<i>Коефіцієнт ефективності впровадження інтерактивних інструментів...</i>	<i>0,41</i>	<i>0,41</i>	<i>0,43</i>	<i>0,42</i>	<i>0,43</i>	<i>0,36</i>	<i>0,37</i>	<i>0,39</i>	<i>0,41</i>

Обраховано за даними Державної служби статистики України, дані з 2014 р. наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м.Севастополя

Як видно з представленого аналізу швидкої зміни в результатах впровадження інтерактивних інструментів розвитку фінансової грамотності дитини на основі фінансових можливостей родини в Україні упродовж 2010-2018 рр. немає.

Тому важливо і у подальшому пояснювати дітям, що таке можливі витрати, тобто ті речі, від яких відмовляються, обираючи певну альтернативу. Наприклад, є 5 альтернатив – спагетті, гамбургери, мак та сир, курячі нагетеси та піца. Коли вони відмовляються від чергової найкращої альтернативи, ця вартість стає можливою вартістю [10].

Пройжджаючи повз автозаправні станції дітям можна пояснити, чому ціни на пальне регулярно коливаються як спосіб пояснення понять попиту та пропозиції.

З метою заохочення дитини до прийняття спільного рішення, можливо запитатися, чи слід сьогодні їхати до парку чи залишитися та пограти вдома [10]. Дитині необхідно детально пояснити, які переваги та недоліки кожної з цих альтернатив в фінансовому плані

Особливе педагогічне навантаження для підвищення фінансової грамотності дітей дошкільного віку несуть мультфільми. Аудиторія дошкільного віку проявляє найбільший інтерес до мультфільмів, сприймаючи їх як зрозуміле вікно у дорослий світ.

У 2018 році стартував новий російський проєкт з героями мультиплікаційного фільму «Смешарики» – «Азбука фінансової грамотності», – який ставить за мету привити дітям правильне ставлення до грошей. Улюблені дітям герої у доступній формі розповідають глядачам про непрості фінансові елементи та явища: витрати, доходи, особисті заощадження, принципи планування бюджету та створення накопичень, про фінансову безпеку, страхування, кредити і права споживачів.

Серед вітчизняних напрацювань, створених для підвищення рівня фінансової грамотності дітей – проєкт «Цікава фінансова грамотність» від Future Education. Доступні у YouTube мультфільми розповідають дітям про особисті фінанси та прості фінансові лайфхаки на кожен день.

Значна роль мультфільмів у формуванні фінансової розумності дитини відводиться й у країнах з низьким рівнем життя. Так, у Танзанії та Уганді користується популярністю мультиплікаційний пізнавальний

серіал Ubongo Kids, який допомагає дітям знайти задоволення від навчання, зокрема від вивчення основ фінансової грамотності шляхом розуміння віршованих тематичних пісень.

Розуміння планування та складання бюджету, отримання доходу, заощаджень та інвестицій, витрат і кредитів, а також страхових та банківських послуг є основними елементами програм фінансової освіти на різних освітніх рівнях в усіх розвинутих країнах світу, зокрема США, Великобританії, Німеччині, Італії, Франції, навіть в деяких країнах, що розвиваються, а саме – Бразилії, Ганні, Південно-Африканській Республіці.

Програми фінансової освіти в початкових школах в основному зосереджені на концепціях планування та бюджетування, заощаджень, витрат та кредитування. У середніх школах більшість програм фінансової освіти спрямовані на витрачання та концепцію кредитування, заощаджень, інвестицій та бюджетування. Програми фінансової освіти в коледжі зосереджуються в основному на питаннях бюджетування, використання кредитних карток та компульсивних рішень щодо витрат [7].

Влада Сполученого Королівства вирішили ввести уроки фінансової грамотності в рамках боротьби з наслідками економічної кризи 2008 року. Спочатку вмінню розпоряджатися грошима навчали факультативно, потім включили цей курс в план з математики. Через деякий час провели опитування серед школярів, щоб визначити, наскільки вони самі відчувають необхідність в цих знаннях. 60% учнів заявили, що змогли правильно спланувати свій бюджет завдяки шкільному курсу [5].

Навчальна програма Ради з питань економічної освіти з питань фінансової придатності для життя (FFFL) спрямована на розробку стратегій розвитку позитивних звичок та практичних навичок дитини. Зміст навчальної програми ґрунтується на національних та державних стандартах щодо економіки, особистих фінансів, математики та мовних мистецтв. Навчальні матеріали адаптовані для різних вікових груп, починаючи від дитячого садка до 12-го класу [7].

Такі програми, як «Афлатун» та «Чесна грошова скринька» (HMB), які, крім усього іншого, стосуються інвестицій у власний людський капітал, особливо важливі для країн, що розвиваються, де діти та їхні батьки частіше не мають доступу до фінансових послуг. Представлена у 116 країнах світу програма «Афлатун», поєднує програму заощаджень із компонентами соціального виховання дітей віком 3–18 років [7]. Програма акцентує увагу на правах та обов'язках дітей, а також висвітлює підводні аспекти дитячої праці, такі як працевлаштування після закінчення школи та ризик небезпечних умов праці.

Ефективним є застосування занять з реальними бізнесовими кейсами компаній, наприклад, Coca-Cola, McDonald's, Samsung, Apple, Tesla та інші. Уявляючи себе частиною загальновідомого бренду креативний та творчий дитячий мозок із завзяттям візьметься за вирішення нестандартних кейсових питань, зокрема з фінансових питань бізнесу.

У той час, коли в усіх школах розвинених країнах вже давно введений курс фінансової грамотності, Україна має достатню прогалину в цьому питанні на рівні загальнообов'язкової шкільної освіти [5].

Загалом спробам ввести економіку в шкільний розклад – понад 30 років. Наприклад у Фінансовому ліцеї м. Києва протягом понад 18 років учні, починаючи з 8-го класу, розробляють бізнес-проекти, планують бюджет родини та вчаться самоменеджменту. У харківській гімназії № 46 старшокласники вивчають кредити та депозити, біткоїни та електронне шахрайство. А в київській школі № 224 вже в 2-му класі вивчають «Фінансову абетку»: казкові герої Копійка та Гривник допомагають зрозуміти родинні доходи та витрати, чому небезпечно рахувати гроші на людях і тримати на видноті гаджети, як і на чому можливо зекономити [3].

З освітньою реформою принципово змінюються вектори освітньої програми для вітчизняних школярів. «Фінансову грамотність» як курс за вибором протягом семи років запроваджує Міністерство освіти та науки України за підтримки USAID. У 2019 році курс «Фінансова грамотність» обрали 37 тисяч учнів у понад 1200 школах України [3]. Учні вивчатимуть послуги фінансових установ, правила безпечної роботи з платіжними картками, криптовалюти, платіжні інтернет-інструменти тощо.

Застосування інтерактивних методів навчання дітей входить до інтересів соціально відповідального бізнесу. Зокрема цікавим діджитал-рішенням навчання дітей фінансовій грамотності є безкоштовні програми навчання від АТ КБ «ПРИВАТБАНК» для дітей від 6 до 17 років, а саме Бізнес-школа «ЮніорБанк» та Всеукраїнська олімпіада «Фінансовий геній» [6].

Навчальна програма Бізнес-школи складається з відео-лекцій, інтерактивних тестів на життєвих кейсах для закріплення знань, підкріплюються практикою на справжніх банківських продуктах у реальному часі та участю у масштабних тематичних заходах. Комплексна програма Бізнес-школи окрім висвітлення тем щодо планування фінансових цілей, аналізу сімейного бюджету, інструментів примноження коштів, включає питання особистого менеджменту, лідерства, майстерності публічних виступів, персональної результативності тощо.

Роботу, спрямовану на підвищення рівня фінансової грамотності дітей, розпочав і Національний банк України. Програма підвищення рівня фінансової грамотності дітей включає написання спеціалізованих книжок та глосарію банківської термінології.

Особливе місце у розвитку фінансової грамотності дітей по всьому світі відведено глобальній щорічній ініціативі – Всесвітньому тижню грошей (Global Money Week).

Вперше проведені у 2012 році заходи в рамках Всесвітнього тижня грошей наразі ставлять собі за мету за допомогою веселих та інтерактивних завдань розповісти дітям і молоді про всі аспекти, пов'язані з грошима. У цей тиждень, у 152 країнах світу проходить безліч заходів, занять, проектів, презентацій і змагань із фінансової обізнаності школярів та студентів [7].

Серед активностей, запропонованих учасникам Всесвітнього тижня грошей – безліч інтерактивних заходів, а саме [7]:

- пізнавальні лекції, воркшопи та дебати на тему грошей;
- ігри та квести з фінансової обізнаності;
- екскурсії до музеїв грошей;
- командні онлайн-змагання;
- візити до банків та інших фінансових установ;
- книжкові виставки, присвячені фінансовій грамотності та підприємництву;
- підготовка плакатів або відео роликів із відповідями на питання Календаря-челленджу;
- конкурси фотографій, відео роликів, есе, присвячених заощадженню грошей, управлінню власними та сімейними фінансами, різним видам фінансових послуг та основам підприємницької діяльності;
- виставки малюнків про гроші й підприємницьку діяльність.

В Україні Всесвітній тиждень грошей проводиться Національним банком України за підтримки проєкту USAID «Трансформація фінансового сектору».

У 2019 році просвітницькі заходи в Україні охопили понад 185 тисяч українських учнів та студентів із 12 вишів, 31 фінансової установи, 38 медіа-організацій, 5 музеїв грошей, 758 шкіл, університетів та інших організацій [1].

Усі заходи в межах Всесвітнього тижня грошей широко висвітлюються в соціальних мережах, що підвищує рівень залученості дітей та молоді до новітніх методів навчання фінансовій грамотності.

Висновки. Отже, існуюча в Україні проблема низького рівня фінансової грамотності населення, пом'якшується високим рівнем розуміння населенням цієї проблеми, зокрема у вихованні власних дітей. Передумовою цьому є низький рівень добробуту населення України. Проте важлива роль у навчанні дітей дошкільного віку відводиться ігровим методам навчання у парі дитина – батьки на рівні вирішення побутових питань. Особливу педагогічну роль у фінансовому вихованні дитини грає навчання, пов'язане з сприйняттям освітніх аудіо- та відеоматеріалів, зокрема перегляд мультиплікаційних фільмів з участю улюблених персонажів. Для дітей шкільного віку ефективним є комплексні освітні програми з фінансової грамотності, такі як Навчальна програма Ради з питань економічної освіти з питань фінансової придатності для життя, «Афлатун» та «Чесна грошова скринька» та інші, в Україні – курс «Фінансова грамотність».

Серед сучасних інтерактивних методів окрему нішу займає діджиталізоване навчання дітей фінансовій грамотності, що реалізується в рамках приватних та державних програм соціальної відповідальності установ, які представляють банківські продукти. Дані програми на вітчизняному ринку реалізуються АТ КБ «ПРИВАТБАНК» та Національний банк України.

Особливе місце у системі інтерактивних інструментів розвитку фінансової грамотності дітей відведено глобальному освітньому проєкту – Всесвітньому тижню грошей, що проводиться у 152 країнах світу, зокрема й в Україні.

Зазначені у дослідженні прикладні інтерактивні інструменти навчання можуть бути корисними для розробки ефективної програми фінансової освіти як на побутовому рівні, так і в дошкільних і шкільних закладах освіти.

Список використаної літератури.

1. Всесвітній тиждень грошей – 2020. URL: http://osnova.com.ua/news/1776-Vsesvitniy_tizhden_groшей_2020.
2. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні: Проєкт USAID «Трансформація фінансового сектору». К., 2019. 49 с. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/06/Financial-Literacy-Survey-Report_June2019_ua.pdf.
3. Мірошнікова А. Фінансова грамотність: 5 ігор для початкової школи. URL: <https://osvitoria.media/experience/finansova-gramotnist-5-igor-dlya-pochatkovoyi-shkoly/>.
4. Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?: навчальний посібник / авт. кол.; К., 2019. 272 с. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/08/Financial_Literacy_Textbook_Aug2019.pdf.
5. Фінансове виховання дитини – чому це важливо та що потрібно знати батькам? URL: <https://www.projectkeshner.org.ua/news/finansove-vykhovannia-dytyny-chomu-tse-vazhlyvo-ta-shcho-treba-znaty-bat-kam/>.
6. ЮніорБанк. ПриватБанк: офіційний сайт. URL: <https://juniorbank.com.ua/>
7. Aisa Amagir, Wim Groot, Henriëtte Maassen van den Brink, Arie Wilschut. A review of financial-literacy education programs for children and adolescents. Citizenship, Social and Economics Education. Vol. 17(1) 56–80. 2018. 25 p. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2047173417719555#>.
8. OECD. Financial Literacy Skills for the 21st CENTURY. PISA 2012 Results: Students and Money (Vol. VI). OECD Publishing. 2014. 204 p. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264208094-en.pdf?expires=1593172050&id=id&accname=guest&checksum=CCD0A4F737902B635C0DC1BA23CDA120>.
9. Global Money Week Ukraine. 2019. URL: <https://globalmoneyweek.bank.gov.ua/>.
10. John D. Saunders. 8 Simple Ways to Teach Your Children Financial Literacy EARLY. URL: <https://www.blackwallet.org/8-simple-ways-to-teach-your-children-financial-literacy-early/>.

References.

1. The official site of Publishing Group "Basis" (2020), "The World Money Week – 2020", available at: http://osnova.com.ua/news/1776-Всесвітній_тиждень_грошей_—_2020 (Accessed 1 July 2020).
2. The official site of Ukrainian Financial Sector Transformation (USAID Financial Sector Transformation Project) (2019), "Financial Literacy, Financial Inclusion, and Financial Well-being in Ukraine: USAID Financial Sector Transformation Project", available at: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/06/Financial-Literacy-Survey-Report_June2019_ua.pdf (Accessed 1 July 2020).
3. Miroshnikova, A. (2020), "Financial literacy 5 games for elementary school", *Osvitoria Media*, [Online], available at: <https://osvitoria.media/experience/finansova-gramotnist-5-igor-dlya-pochatkovoyi-shkoly/> (Accessed 1 July 2020).
4. The official site of Ukrainian Financial Sector Transformation (USAID Financial Sector Transformation Project) (2019), "Financial literacy. Finance. What? Why? How?: Study guide", available at: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/08/Financial_Literacy_Textbook_Aug2019.pdf (Accessed 1 July 2020).
5. The official site of Cashier Project (2018), "Financial education of the child - why it is important and what parents need to know?", available at: <https://www.projectkeshner.org.ua/news/finansove-vykhovannia-dytyny-chomu-tse-vazhlyvo-ta-shcho-treba-znaty-bat-kam/> (Accessed 1 July 2020).
6. The official site of PrivatBank (2020), "JuniorBank. PrivatBank", available at: <https://juniorbank.com.ua/> (Accessed 1 July 2020).
7. Amagir, A. Groot, W. Maassen van den Brink, H. and Wilschut, A. (2018), "A review of financial-literacy education programs for children and adolescents", *Citizenship, Social and Economics Education*. Vol. 17(1) 56–80. 25 p.
8. The official site of OECD (2014), "Financial Literacy Skills for the 21st CENTURY. PISA 2012 Results: Students and Money", available at: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264208094-en.pdf?expires=1593172050&id=id&accname=guest&checksum=CCD0A4F737902B635C0DC1BA23CDA120> (Accessed 1 July 2020).
9. The official site of National Bank of Ukraine (2019), "Global Money Week 2019 Ukraine", available at: <https://globalmoneyweek.bank.gov.ua/> (Accessed 1 July 2020).
10. Saunders, J. D. (2020), "8 Simple Ways to Teach Your Children Financial Literacy EARLY", available at: <https://www.blackwallet.org/8-simple-ways-to-teach-your-children-financial-literacy-early/> (Accessed 1 July 2020).

Стаття надійшла до редакції 04.07.2020 р.